

Cuprins

Premisa (Trecutul dinaintea trecutului)	9
Popas la Muzeul Red Star Line	11
Întruchiparea	11
Începutul ficțiunii	12
Noaptea cea mai lungă	22
Dicționar	29
Și a fost ziua a doua	30
Patul primordial	37
Revederea	39
Templul	44
Bordelul	49
Grădina și Biblioteca	55
Lecția de engleză	65
La bibliotecă: Thomas Mann	70
Arpeggione	78
Între ziduri	79
În zbor	84
Revederea	94
Mister John	103
Refugiul bibliotecii	112
Colegiul Keaton	115
Didactica nova (I)	118
Trauma privilegiată (I)	122
Günther	125
Un rabin în Lumea Nouă	127
Exerciții de acomodare: Vizita bătrânei doamne Carol	133
La psihiatru	145
Eva Elisabeta Lombardini	147
Didactica nova (II)	152
Opiniile studenților: Exil și înstrăinare în literatură	152
Trauma privilegiată (II)	160
Sisi	164
Romane nescrise: Fratele Afroditei	181
Fiona, soția soțului ideal	183
Marțienii (Epistola lui Günther către pionierul nomad)	190
Jurnalul Evei Lombardini	193
Epistola lui Günther către pionierul de demult	200
Umbre ucigașe	201
Didactica nova (III)	209
Arhiva Günther: Dumnezeu în exil	215
Umbrele roșii	219
Fata Morgana	234
Arhiva Günther: Umbre de lungă durată	242
Scoica	248
Arhiva Günther	250
Alberto	252
Arhiva Günther: Tamar-Agatha	255
Dinamica amurgului	265
Hineni	269
Consfătuirea de lucru (I)	273
Arhiva Günther	278
Consfătuirea de lucru (II)	280
Note	291
Permisivuni	297

Norman Manea

Umbra exilată

roman colaj

POLIROM
2021

Eva părea să-l știe în întregime pe de rost.

— Sau scrisoarea către contele prieten Grunne: „Fiecare vapor pe care-l văd îndepărtându-se îmi provoacă cea mai intensă dorință de a mă afla la bord, fie că se duce în Brazilia sau Africa sau la Cabo. Mi-ar fi indiferent, doar să nu rămân mult timp în același loc“.

Profesorul asculta pios. Când Eva a făcut o pauză mai lungă de respirație a intervenit, timid, cu propriul adaos:

— Da, am aflat multe, mulțumesc. Înțeleg de ce te fascinează Sisi. Poate nu știi că a fost prietenă cu regina Elisabeta a României. Tot o Elisabeta! „Mama răniților“, caritabilă, activitate filantropică și literară. L-a sprijinit pe Enescu, „copilul ei de suflet“, i-a dăruit partituri. Se zice că i-ar fi dăruit și o vioară... Nu era chiar o exilată, totuși, deși aparențele așa ar arăta. Măritată cu regele României, neamț și catolic integrat perfect în România creștin ortodoxă. Frumoasă și ea, a publicat sub pseudonimul Carmen Sylva, ca și Sisi. Poezii, teatru, proză.

— Habar n-aveam. Amănunte exotice dintr-un ținut exotic. Furnizate de un prieten exotic. Sper că nu te irită că te-am numit prieten.

Eva turnă în pahare, interlocutorul zâmbea, privind-o.

— Poate nu știi nici despre marele ei admirator valah. Nihilistul Emil Cioran, celebritate pariziană. Născut în Transilvania fostului imperiu austro-ungar. Un exilat pur-sânge. A făcut apologia exilului, ca un soi de titlu nobiliar. Se leagă firele, nu?

Eva tăcea, gânditoare, gata să se inițieze în exotismul est-european.

— Deci, ce spunea nihilistul vostru despre Sisi?

— Nu-mi mai amintesc exact, am notat undeva. Ceva despre ideea morții. Îi obseda pe amândoi. Și despre luciditatea ei deznădăjduită, cam așa ceva.

Vorbiseră și vorbeau și vorbeau, în vreme ce prietenul melc rămânea indiferent, spre dezolarea Evei.

Se însera, vorbele se domoleau și se clătinau. Eva se ridicase, era la ușă.

— Mă felicit pentru această ușă deschisă. Revin, să știi. Curând. Nu scapi ușor.

— OK, George va fi încântat.

Eva făcu un semn de despărțire și dispăru.

A revenit cam după zece zile, fără să mai zgârie ușa... știa că e totdeauna deschisă. Apăsase pe clanță și era înăuntru, lângă George, care își făcea rondul pe marginea vasului de sticlă. Profesorul era undeva în lună, unde îi era, probabil, adevăratul domiciliu. Eva nu păru intrigată de absența lui, total absorbită fiind de lentoarea melcului și tacita resemnare cu care parcurgea, iar și iar, circumferința. Nici muțenia și surzenia lui nu păreau s-o deranjeze când apăru, din baie, profesorul. În pantaloni scurți de pânză albastră și un tricou tot albastru. Uniforma vreunui club de singurateci? Era intimidat, profesorul, se vedea că nu-și putea ordona mișcările și vorbele.

— O, da, nu obișnuiești să te anunți, uitasem. După atâtea lungi absențe, uitasem. Da, lungi. Sper că nu te deranjează ținuta mea sportivă. Nu știu cât de sportivă.

Lunganul își privi, uimit, pantalonii scurți, văzu și sticla din mâna Evei.

— A, ți-ai adus aliați. Nu era nevoie.

— Nu contez pe alianțe, am chef de vorbe. Limpezi și atrăgătoare, atât.

— OK, renunțăm la devieri sau stimulente. Da, stimulente, așa e mai clar. Deci, așază-te, să stăm la elacă.

— Sunt sedentară și americană, într-o țară de pribegi. Eu nu sunt pribegă. Aș vrea să înțeleg înstrăinarea. Exilul. Ai fi un ghid bun.

— Fiindcă sunt profesor? Am devenit, de nevoie. Am fost toată viața elev, student, cititor. Spuneai că sunt singuratec. Asta nu încurajează dialogul. Monologul meu îl știe doar George, amicul tău. Discret, cum vezi. N-o să dezvăluie secretele casei. Toate bibliotecile și librăriile sunt acum pline de cărți despre exil. Globalizare, exilul e la modă. Bibliografie enormă, cărți, filme, cântece, tot ce vrei. N-ai nevoie de mine.

— Poate că am.

— Da, poate că ai... dar eu sunt un rătăcit, nu doar pribeag. Mătușa ta mă numea Nomadul.

— Da, știu.

— Și adăuga „Mizantrop”. Ca să mă provoace, probabil. S-o contrazic, să-i dovedesc că nu sunt. N-am reușit. Și asta știi, cred. Am acceptat categoria, nu m-am simțit deloc ofensat. Nici deconspirat. Nici identificat nu mă simțeam. Rătăcesc printre categorii, nu m-am stabilizat în vreuna.

— Perfect! Țsta-i chiar exil. Putem vorbi. Cu sau fără vin. De-asta am venit cu fular de lână, cum vezi. Am avut gripă. Tot exil.

— Fără vin. De data asta, fără, sunt de acord. Am impresia că ai epuizat subiectul Sisi, cauți altă intrare.

Abia acum văzu profesorul șalul gros de lână verde în care se înfășurase tânăra Lombardini. Tânăra? Da, relativ tânără, mai tânără ca Nomadul. Elegantă, mai elegantă ca prima dată. Avertisment, avertisment, profesore! Intrusa are tactica ei! Se pieptănase altfel, se rujase ușor, abia vizibil, pe conturul buzelor întredeschise. Sutienu se vedea prin bluza mătăsoasă. Dar mâinile? Profesorul obsedat de mâini și picioare... Nu părea să știe exact cum sunt mâinile și picioarele Evei. Doar vocea ușor îngroșată, cu surdină.

— Aș putea relua legătura dintre Sisi și nihilistul român care o adora. Te-ar interesa?

— Orice. Mă interesează orice accepți să dezvălui.

— Reproduc din cărți, nu dezvălui. Cum spuneam, sunt un perpetuu student. Atât. Și cititor, da, și cititor.

Ar fi fost momentul de turnat vin în pahare, de semnalat și acceptat stimulentele, dar niciunul nu părea dispus să cedeze tentației.

— Bine, dacă nu vrei să continui cu Sisi, reiau cu nihilistul transilvan. Cu accent pe deosebiriile dintre ei, nu pe asemănări.

— M-ar interesa mai curând asemănările cu tine, nu cu Sisi.

— OK, iată una. Când a îmbătrânit, a fost acostat pe stradă de un pieton care l-a întrebat: sunteți cumva Emil Cioran? Am fost, a răspuns solitarul. Aș răspunde la fel. Sunt aproape de vârsta bătrâneții sale. Se definea drept un om-fragment. Aș subscrie. Dacă n-aș fi scris, deveneam asasin, așa spunea. Aici, nu mai semnez. Nu sunt destul de curajos, n-am fost niciodată. De altfel, nici el n-a fost, decât în duelul vorbelor. Și insomnia, da, insomnia morbidă, nevindecabilă, parcă nu mai depindea de el, deși se revendica din el. Cred că Sisi nu suferea de insomnie. Nici eu nu mă pot plânge de insomnie, doar de coșmaruri.

— Sisi a fost mamă, a născut de câteva ori. S-a conciliat cu existența, în felul acesta. Fără a-și domoli neliniștile. N-avea drept la insomnie. Nu era bărbat... Sisi era femeie în toate fibrele ei. Și în cele cerebrale. Ca bărbat, ar fi fost ca vărul ei, Ludwig al Bavariei. Îl compătimea, dar pentru salvarea lui ar fi făcut orice. Nu era bărbat, în ciuda răzvrătirilor ei și a forței. Aș zice și a încăpățânării de a fi ea însăși, chiar și într-un mediu al duplicității și al înstrăinării. Și al ritualurilor, oho, al ritualurilor de curte și curți. Cioran a avut o bursă la Berlin, la Universitatea Friedrich Wilhelm, când s-a îndrăgostit de hitlerism.

— Chiar așa? Chiar așa?

— Da, chiar așa. De Hitler și hitlerism. Fanatismul, orbirea, îl fascinau. Vitalitatea. Intensitatea.

— Prost gust!

— Disprețuia bunul gust.

— Nu e cazul lui Sisi. Vulgul, vulgaritatea, o îngrozeau și la clasa nobilă. În ciuda fermității, era gingașă, fermecătoare. Știi cum își numea câinele favorit?

— Nu știu decât cât știu. Din cărți. Nu i-am întâlnit câinele în bibliotecă.

— Se numea Shadow. *Umbră*. Tot timpul împreună. Inseparabili.

— Umbră? Asta m-ar interesa... Citesc mult despre umbră.

— Citești? Iarăși cărțile, nu viața?

— Ba și viața. Câinele e viață, ca și umbra sa. Și Umbra lui Sisi. Și Dumnezeu umbră. Tot viață. În vremea comunismului, umbra era numele de cod al informatorului, care se ținea scai de suspect. Suspect sau doar bănuț a fi suspect. Ambii, informatorul și urmăritul erau viață.

— Dar calul favorit, știi cum îl numise Sisi? Nihilistul! Era o călăreață de forță.

— Nihilistul? Adică, Cioran?

— Nu știa de Cioran. Și nici eu nu știam, deși ar fi trebuit să știu.

— Să aduc niște apă. Măcar apă, dacă nu vin.

Eva îl urmări atent pe lungan, cum se ridicase lent din scaun și, din trei pași mari, era în cutia-bucătărie. Revenise repede cu o carafă și două pahare pline.

— Data viitoare ne vedem la mine. E mai comod, mai larg.

— Ai calendarul cu tine?

— Nu-l am, dar îți pot telefona, să te somez. Trimit și un taxi sau vin eu, ca șoferiță, să te iau.

— Cu forța?

— Eventual. Deși nu sunt prea puternică.

— Vorbeai de insistență. Formă de putere, poate. De energie, oricum.

— Da, deci bem apă și Cioran, azi.

— Spunea că cei peste patruzeci de ani trebuie uciși.

— Am fi morți în colonia lui Cioran al tău.

— Vorbe. Mitraliera vorbelor. Vorbea mereu despre sinucidere, idealul său. A trăit până la bătrânețe.

— Își iubea țara, limba?

— Țara, da, dar în delir. O voia în delir! Limba îl ținea captiv, ca orice iubire. S-a luptat, a învățat franceza, silabisind și bombănind. I se părea o limbă pompoasă. Înjura într-o românească vulgară, urlând că preferă bălegarul. A devenit marele stilist francez. În Alzheimerul bătrâneții, limba română s-a răzbunat, ștergând din creierul lui rătăcit superba limbă franceză, îndelung lustruită. A murit vorbind doar românește.

— Interesant tip, mă atrage.

— N-a lucrat nicio zi. Mândria lui!! Doar o curvă fără clienți m-ar concura, așa spunea. Vorbea cu un puternic accent străin.

— Îl atrăgea ceva?

— Da. Parisul. Locul ideal ca să-ți irosești viața. Așa spunea. Pe români îi considera destinați eșecului. Nu credea că ar fi vreun loc pentru ei, în afara mocirlei pe care o dețineau.

Eva își turnase apă în pahar și ciocnise fără să ciocnească, în aer, cu paharul neatins al profesorului.

— Era căsătorit?

— Avea o parteneră ideală, nu cred că aveau acte de căsătorie.

— Iubite?

— Nu știu. Există un mic volum de corespondență cu o tânără germană care îl admira. Am să-l caut. Da, am să ți-l dăruiesc.